మనుషులకు గల స్వేచ్ఛ

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

తారకం ఎలాగైతేనేం వచ్చాడు. వచ్చాడంటే, బుద్ధిపూర్వకంగా అమ్మనూ నాన్ననూ తమ్ముళ్ళనూ చూడాలన్న కోరికతో రాలేదు. రమ్మని ఉత్తరాల మీద ఉత్తరాలు తండ్రి రాయగా, రాకుండా ఉండటానికి వంకలన్నీ అయిపోయాక, ఏడాది తరవాత వచ్చాడు. వాడు రైలు బట్టలు విడిచి, స్నానమైనా చెయ్యకముందే, దుర్ముహూర్తాన వచ్చాడని వాళ్ళ అమ్మకు తోచింది.

వాడు హోల్డాలు హాల్లో పడేసి, దాని మీద కూర్చుని తండ్రి ప్రశ్నలకు జవాబులు చెబుతుండగా లచ్చు వచ్చింది. రేపటి నుంచీ పనిలోకి వస్తాననీ, ఇంకా తనకు బదులు సరస రాదని చెప్పటానికి.

తారకం లచ్చుకేసి ఎగాదిగా చూసి, "ఇదా మన పనిమనిషి? నూరు లంఖణాలు చేసినట్టుందేమిటి?" అన్నాడు.

"నూరు కాకపోతే పాతిక లంఖణాలైనా చేసింది. చచ్చి బతికింది. నలభై రోజులు నాగా పెట్టింది" అన్నాడు తండ్రి.

"జీతం డబ్బులిచ్చారా?" అన్నాడు తారకం, అర్థం లేకుండా.

"నీదంతా సోద్దెంరా! నెలపైన పని చెయ్యకపోతే జీతం ఎవరిస్తార్రా? దీని ఖమలు సరసచేత పని చేయించుకొని దానికిచ్చాం డబ్బులు" అన్నది తల్లి.

"అంటే, ఈమెకు పౌలాలు కూడా, ఇళ్ళ అద్దెలమీదా వస్తుంది గామాల్లే!" అన్నాడు తారకం.

వాడి తల్లీ, తండ్రీ ఒకరి మొహాలొకరు చూసుకుని తారకంకేసి వింతగా చూశారు.

"ఏమిటి నువ్వనేది? ఆమె పాచిపని చేసుకునేది. ఆమెకు పౌలాలేమిటి? ఇళ్ళ మీద అద్దెలు రావటమేమిటి?" అన్నది తల్లి.

"నేను ఓ కథ రాశాను," అన్నాడు తారకం తండ్రినే చూస్తూ. "అందులో

జరుక్ శాస్త్రి సరదా పాట

మాగాయీ కందిపచ్చడి
ఆవకాయి పెసరప్పడమూ
తెగిపోయిన పాత చెప్పులూ
పిచ్చాడి ప్రలాపం. కోపం
వైజాగులు కారాకిల్లీ
సామానోయ్ సరదా పాటకు

తుప్పటిన మోటార్ చక్రం
తగ్గించిన చిమ్నీదీపం
మహావూరిన రంపహొట్టూ
పంగల్చిలిన ట్రాంపటా
విసిరేసిన విస్తరి మెతుకులు
అచ్చమ్మ హోటేల్లో చెపలు
సామానోయ్ సరదాపాటకు

నడి నిశిలో తీతువు కూతా
పడిపోయిన బెబ్బులి వేటా
క్రెక్కిన నల్లినెత్తురూ
జుర్రేసిన పుల్లికారమూ
చించేసిన కాలెండర్ షీట్
నపుంసకుడి థాట్ డెవలెప్మెంట్
సామానోయ్ సరదా పాటకు

త్రుళ్ళనిదీ కుళ్ళనిదీని
మళ్ళినదీ వెళ్ళినదీనీ
చచ్చేదీ లాభంలేన్నిది
ఈ జన్మకు పనికిరానిదీ
మనకెప్పుడు కలిసిరానిదీ
సామానోయ్ సరదా పాటకు

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు "నవ కవిత" అనే విలక్షణమైన ఖండకావ్యానికి పేరడీ ప్రయత్నం. ("కృష్ణా పత్రిక" నుంచి)

పాచిపని చేసుకు బతికేమనిషి ఒకతె బ్రహ్మదేవుణ్ణి గురించి తపస్సు చేస్తుంది. బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై. ఏం వరం కావాలని అడుగుతాడు. "తండ్రీ. అష్టైశ్వర్యాలు అడుగుదును గాని, అవి ఇయ్యడం నీతరం కాదు. అయిశ్వర్యాలు అయిశ్వర్యవంతులకే వస్తాయి. కాని నువ్వు ఒకపని చెయ్యి. నాకు ఎన్నడూ ఎలాంటి జబ్బూ చెయ్యకుండా, ఏ మందులూ అవసరం లేకుండా వరం ఇయ్యి. అంటుంది."

"వెనకటికి రాక్షసులు చావులేకుండా వరం అడిగినట్టుగానా" అన్నాడు తండ్రి. కొడుకు ధోరణి కొంతవరకు అందుకొని కూడా దాన్ని నిరసిస్తూ.

"బ్రహ్మదేవుడికి అదే అనుమానం వచ్చి. "నీవు చావు లేకుండా వరంఅడుగుతున్నావు. వెనక రాక్షసులకయితే అలాంటి వరాలిచ్చాను గాని, నీలాంటి బక్కప్రాణులకు జరామరణాలు లేకుండా వరం ఇయ్యటానికి చట్టం ఒప్పదు. అనేశాడు" అన్నాడు తారకం.

"తరవాత ఏమయింది" అని తండ్రి అడిగాడు.

"ఏమవుతుందీ ? సరే ముందు రాక్షసినయి మళ్ళీ వొస్తాను" అన్నది పాచిపని చేసుకునేది." అన్నాడు తారకం.

"ఈ కథను ఎవరు అచ్చేశారు ?" అన్నాడు తండ్రి.

"ఎవరూ వెయ్యలేదు. అలాటి కథ ఎవనూ చదవరని నా స్నేహితులు కూడా చెప్పారు. అదీగాక ఈ కథ సాంఘిక అశాంతికి దారి తీస్తుందన్నారు."

"ఎలా?" అని తండ్రి సవాలు చేస్తున్నట్టుగా అడిగాడు.

"ఒకవేళ బ్రహ్మదేవుడు వరమిస్తే ఈ పాచిపని చేసే ఆమె తన కొడుకును ఐ.ఎ యస్. పాస్ చేయించి తనచేత పని చేయించుకున్న వాళ్ళందరినీ ఏదో విధంగా శిక్షించవచ్చు."

"పాచిపని చేసి కొడుకును ఐ.ఏ.యస్. పాస్ చేయిస్తుందా?" అన్నాడు తండ్రి ఆశ్చర్యంగా.

"సినిమాలలో అడపా దడపా అలా జరుగుతూనే వున్నదిలే! ప్రొడ్యూసరు రాయమన్నట్టు కథ రాసినందుకు పాతిక వేలు పుచ్చుకునే వాళ్ళు అంత తెలీకుండా రాస్తారా?" అన్నాడు తారకం.

కొడుకు మంచి జోక్ వేసినట్టుగా తండ్రి గట్టిగా నవ్వేశాడు

"దీనికి ఎంతజీతం ఇస్తున్నాం?" అన్నాడు తారకం విషయం మార్చి.

"ఇరవై ! అంతకు తక్కువ రారు నాయనా! వెనకటి రోజులు కావు!" అన్నది తల్లి.

"ఇరవై రూపాయలా? అంటే ఓవారం పాటు ఈ మెకు రెండు పూటలా తిండి ఉంటుందన్న మాట ! మిగిలిన మూడు వారాలూ ఏంతింటుందిటా?" అని తారకం ఆశ్చర్యపోయాడు.

తండ్రికి చర్రుమని కోపం వచ్చింది, "అధిక ప్రసంగం! అది మనకెందుకూ!" అన్నాడు.

"మనింట్లో నెల పొడుగునా, ఏడాది పొడుగునా పనిచేసే మనిషి సమస్యలను గురించి మనకు ఏదో అవగాహన ఉండాలి గదా! బొత్తిగా నూతిలో కప్పలల్లే, మనకు సంబంధం ఉన్న మనుషుల మంచి చెడ్డలు పట్టించుకోకుండా ఎలా ఉంటాం?" అన్నాడు తారకం.

వ్యవహారం జోక్ దాటుతున్నది.

"సరే నువ్వు వెళ్ళవే," అన్నాడు తండ్రి లచ్చుతో.

"లేచి స్నానం చెయ్యరా, అన్నం పెడతాను," అన్నది తల్లి.

2

భోజనాలయినదాకా అసలు విషయం చర్చకు రాలేదు. తల్లిదండ్రులు తారకాన్ని రమ్మన్నది పెళ్ళి సంబంధాలు చూడటానికి.

"అందమైన పిల్ల కావాలంటే వున్నది. కట్నం బాగా ఇచ్చే పిల్ల తండ్రీ వున్నాడు. బాగా చదువుకున్న పిల్లలు కూడావున్నారు. నలుగురినీ చూశావంటే నీకు కావలసిన పిల్ల ఇట్టే దొరికిపోతుంది." అన్నది తల్లి.

"నాకు కావలసింది ఇవన్నీకాదు. నాతో సమంగా పరిగెత్తగల పెళ్ళాం కావాలి నాకు. దొరకటం కష్టం." అన్నాడు తారకం.

"ఒలింపిక్స్‌కు ఎంటర్ చేస్తావా ఏం?" అన్నాడు తండ్రి వెటకారంగా.

తారకం ఎంతో సహనంతో నవ్వి. ఇది రికార్డులు స్థాపించే రేస కాదు. ఇది హర్డిల్ రేస్, ఇప్పుడున్న స్థితిలోనే నాకాబోయే భార్య నన్ను అందుకోవటానికి చాలా అవాంతరాలు దాటుకుని రావాలి" అన్నాడు,

"ఏమిటవి?" అన్నాడు తండ్రి.

"ఎందుకడుగుతావు? పనిమనిషి విషయంలోనే మనం తూర్పు-పడమరలుగా వున్నాం. ఇలాటివి జీవితంలో వేలూ, లక్షలూ వున్నాయి, నేను నా విశ్వాసాలన్నిటినీ బయటపెట్టి ఏం బావుకుంటాను?" అన్నాడు తారకం.

"ఆ పనిమనిషి విషయంలో నేను నీతో కామన్‌సెన్స్ మాట్లాడడానికి సిద్ధంగా వున్నాను." అన్నాడు తండ్రి తనకు అపజయం అసాధ్యమన్నట్టు.

"కామన్‌సెన్స్ చెప్పండి. రోజుకు నాలుగు గంటలు మన ఇంట పనిచేసి, ఇరవై రూపాయలమీద ఎట్లా బతుకుతుంది? మరో నాలుగు గంటలు ఇంకో ఇంట్లో పనిచేసి ఇంకో ఇరవై సంపాదిస్తుందనుకుందాం. నలభై రూపాయల నెల జీతంతో ఒక మనిషి ఎలా బతుకుతుంది? ఇంకోరిని పోషించటంమాట ఎత్తనే వద్దు."

"దాని ఇంట ఇంకా సంపాదించే వాపుండరాదా! అది పదహారేళ్ళ పిల్ల. తల్లిదండ్రుల వెంట ఉంటున్నది. వాళ్లూ పని చేసుకుంటారు. చన్నీళ్ళకు వేణ్ణీళ్లు-"

"మనం ఆమె కుటుంబ వ్యవహారాలు చర్చించేటందుకు అర్హులంకాదు. ఆమె డబ్బుతోనే మనకు సంబంధంలేదు. ఆమె తల్లి దండ్రుల సంపాదనతో మనకేం సంబంధం. కాకపోయినా మనకోసం శ్రమచేస్తూ తండ్రి సంపాదనమీద బతుకుతున్నదంటే మనకెంత అవమానం!"

తండ్రి మొహం ఎర్రగా అయింది.

"నీవు ఏ లోకంలో ఉండి మాట్లాడుతున్నావు? ఆమె స్వతంత్రజీవి. మనజీతం చాలకపోతే పని మానెయ్యొచ్చు. అలాగే మనము స్వతంత్రులం, ఆమెకు జబ్బుచేసి పని చెయ్యలేకపోతే పని మానిపించి ఇంకొకర్ని పెట్టుకుంటాం." అన్నాడు తండ్రి.

"నువ్వు చెప్పేది కూడా ఏమంత వాస్తవంగా లేదు. నువ్వు చెప్పే స్వాతంత్ర్యం మనకూ లేదు. ఆమెకీ లేదు. మాటవరసకు ఒక పూట గడిచే జీతం ఒకరు ఇస్తామని. ఇంకొకరు అంతకన్నా తక్కువ ఇస్తామంటే ఆమె మొదటివాళ్ళకే చచ్చినట్లుపని చేయాలి. ఆమెకున్న స్వేచ్ఛ ఏ పాటిదో ఆమె ఆకలి నిర్ణయిస్తుంది." అన్నాడు తారకం.

"ఆమెకు రెండుపూట్లా తినేటట్టు జీతం ఇచ్చే స్వేచ్ఛ ఎవరికీ లేదా? అన్నాడు తండ్రి.

"లేదనుకుంటాను."

"అనుకోవటం రుజువుకాదు."అన్నాడు తండ్రి. తానే గెలిచిన గొంతు పెటి.

"మీరు వెళ్ళి విశ్రాంతి తీసుకుంటారా? నేను వీడితో సంబంధాల గురించి మాట్లాడాలి" అన్నది తల్లి తన భర్తతో.

"మహారాజుగా!" అని తండ్రి లేచి వెళ్ళి దక్షిణపుగదిలో మంచంమీద నడుం వాల్చాడు.

3

లచ్చు పని పూర్తిచేసి, "పోతున్నానమ్మగారూ?" అని చెప్పి బయటకు వెళ్ళటమూ దాని వెనకనే కొడుకు వెళ్ళటమూ తల్లి చూసిందిగాని, ఏమీ శంకించలేదు.

"ఆగు!" అని తారకం అనటం విని లచ్చు ఆగింది.

తారకం దాన్ని కలుసుకొని వెంట నడుస్తూ, "బక్కచిక్కి వున్నావు అప్పుడే పనిలోకి ఎందుకు వచ్చావు?" అని అడిగాడు.

"జరగొద్దా, బాబూ?" అన్నది లచ్చు.

"ఇన్నాళ్ళూ ఎట్లాజరిగింది. నీకు మందులకేపోలెడంత అయివుండాలే? మీ ఇంట్లో ఎవరు సంపాదించేవాళ్ళు?"

"మా నాన్న పని చేస్తాడు, ఆ సంపాదన ఏ మూల? నాకు జబ్బు నయమయిందాకా సరస మా ఇంట్లోనే వుండి తన సంపాదన అమ్మకిచ్చింది.

"సరస అంటే నీకు బదులుపని చేసిన మనిషా."

"అవును. చెయ్యెత్తి దణ్ణం పెట్టాలి. అది చిన్నపిల్లగా ఉండగా దాని తల్లి ఎవడితోనో లేచిపోతే, తాగుబోతు తండ్రి పట్టించుకోకుండా తిరిగితే, మా అమ్మ చేరదీసిందట. మనిషికి మనిషి తోడేగాని డబ్బు కాదంటుంది.

"దానికి సంసారం లేదా?"

"పెళ్ళయిందిట. మొగుడు వదిలేశాడు. ఒంటరిగా బతుకుతుంది. ఇదుగో ఈ అయిదారు వారాలనుంచీ—"

"ఇదుగో!" తారకం జేబులో చెయ్యి

పెటి, పది రూపాయల నోట్ల జో త్తితీసి, పదినోట్లు ఎంచి లచ్చికిస్తూ, "ఇది నీకు న్యాయంగా మా అమ్మ ఇవ్వవలసిన జీతం. నువ్వు తీసుకుంటున్న జీతం చాలాతక్కువ దాన్ని గురించి తరువాత ఏదో చెయ్యాలి. ప్రస్తుతం ఈ డబ్బు మీఅమ్మకియ్యి నువ్వు పళ్ళూ, పాలూ బాగా తాగు. పనిమనిషి వస్తాదులా గుండాలి, తెలిసిందా?" అన్నాడు.

లచ్చి చెయ్యి వెనక్కి పెట్టుకుని, డబ్బు తీసుకొనటానికి బెదిరింది.

"మీ లాటి వాళ్ళకు డబ్బంటే భయం. అందుకే పొట్ట గడవని జీతాలకు ఒళ్ళు విరుచుకుంటారు. నడి బజారులో ఇస్తున్నాను, నే నిచ్చానని, ఇది నీ జీతమనీ మీ అమ్మకు చెప్పు. ఇందులో దాపరికం ఏమీ లేదు, అంటే నన్నంటారేమోగాని నిమీద మాటరాదు.," అంటూ డబ్బు లచ్చి చేతిలో పెట్టి, తారకం వెనక్కి వెళ్ళిపోయాడు.

"మంచి బేరం తగిలిందే, పిల్లా!" అంటూ ఒక నడి వయసువాడు ఇకిలించి, తల ఎగరేశాడు.

లచ్చి దడదడలాడే గుండెతో ఇంటికి పోయింది.

బాంబు పేలటానికి ఎంతోకాలం పట్టలేదు. ఆ సాయంకాలం పనికి లచ్చి రాలేదు. దాని తల్లి వచ్చింది— పనిచెయ్యటానికి కాదు, పోట్లాడటానికి. వస్తూనే అది పది రూపాయల నోట్లు తారకం తల్లికిస్తూ, ఇంతకాలం నుంచీ చూస్తున్నారు, మేం ఇట్లాంటివాళ్ళమని ఎట్లా అనుకున్నారు?"

ఆ సమయానికి తారకమూ, తండ్రీ కాక, తారకం పింతల్లి కొడుకు కాముడు కూడా వున్నాడు.

లచ్చి తల్లి ఏమంటున్నదో ఒకంతట తారకం తల్లికి అర్థం కాలేదు. అతని తండ్రి మటుకు, తన కొడుకు ఇటువంటి పని ఏదో చేస్తాడని ఊహించినవాడిలాగే కనిపించాడు.

ఆయన లచ్చి తల్లితో, "చూడు, రాజమ్మా నీ కూతురు ఖాయిలా పడిందనీ, ఖర్చయిందనీ తెలిసి మా వాడు డబ్బు సర్దాడు. అప్పుగా! దాన్ని నింపాదిగా నువ్వు తీర్చేసుకో. ఈ భాగ్యానికి ఇంత హంగామా దేనికీ?" అన్నాడు.

"మా అమ్మాయి అప్పుకావాలని అడిగిందాండీ? చిన్నపిల్ల చేతిలో నూర్రూపాయలు పెట్టటంలో మీ అబ్బాయిగారి ఉద్దేశం ఏమిటో ఎవర్నన్నా అడగండి! పైగా పెద్దవాళ్ళతో చెప్పమన్నార్ట! మేం కూడా సంతోషిస్తామని గామాలు! ఎందుకని అంత లోకువయాం బాబూ?" అన్నది రాజమ్మ.

"నీకు అవసరం లేకపోతే ఇచ్చెయ్యగలందుకే నీతో చెప్పమనుంటాడు. ఇచ్చేశావుగదా? ఇంకేమిటి పేచీ?" అన్నాడు తారకం తండ్రి.

"ఇంతకీ నీకూతురేదీ అంట- గిన్నెలూ అవీ ఉన్నాయి." అంది తారకం తల్లి.

"ఏ మొహం పెట్టుకొని వస్తుందమ్మా? పని మానుకోమన్నాను" అన్నది రాజమ్మ-

మా ఖాతాదార్లకు శ్రేయోభిలాషులకు దీపావళి శుభాకాంక్షలు!

స్పెషల్ క్వాలిటి పండ్లపొడి టిన్నులలో పోచ్ పాకెట్లలోను లభించును

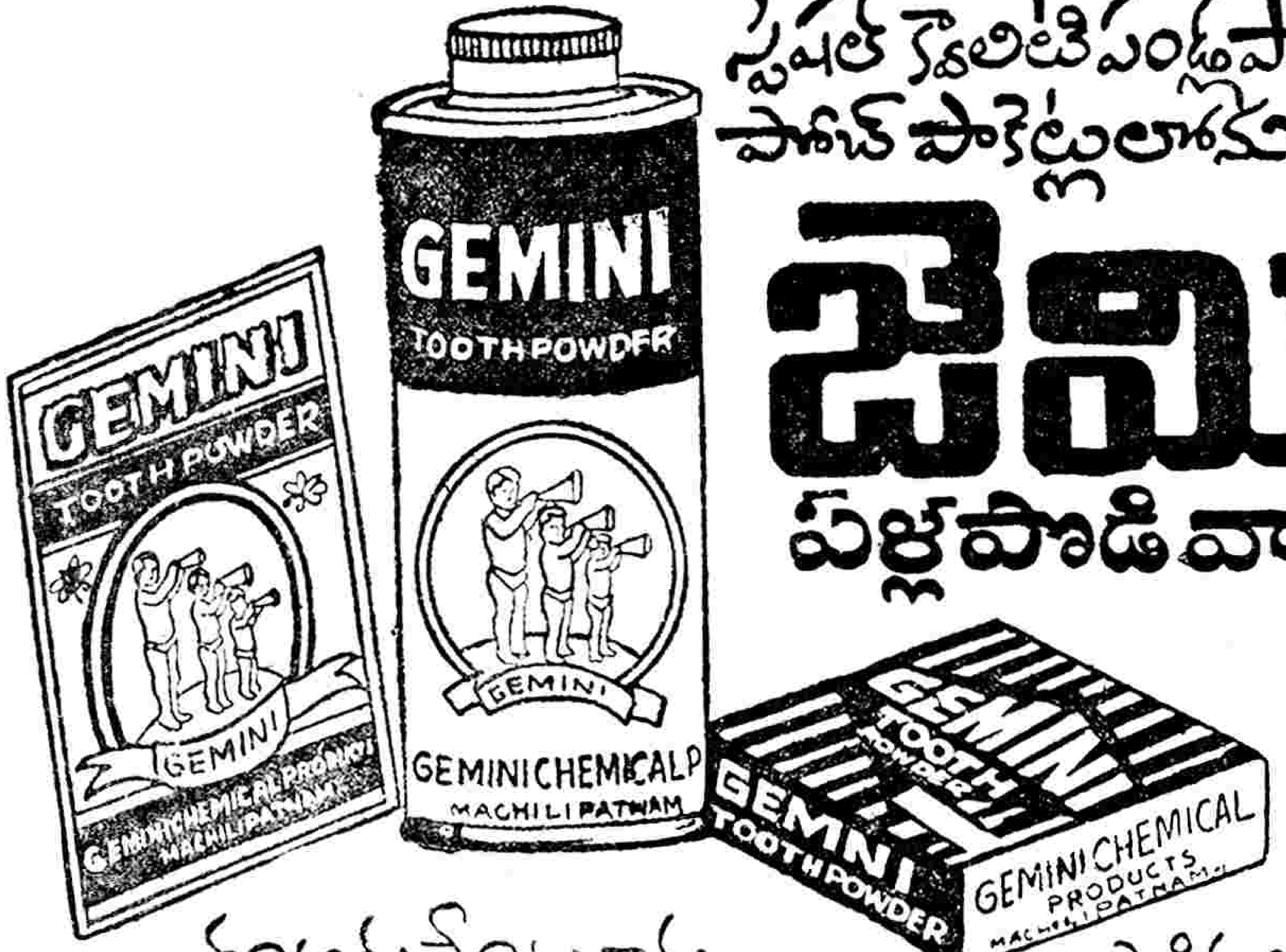

జెమిని
పళ్ళపొడి వాడండి

తయారుచేయువారు
* స్టాకిస్టులు కావలెను *

జెమిని కెమికల్ ప్రొడక్ట్స్,
మచిలీపట్నం 521001.

● తమిళనాడు మరియు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ అంతటా స్టాకిస్టులు కావలెను.
● తమిళనాడుకు డిస్ట్రిబ్యూటర్లు : మెస్సర్స్ లలితా ఏజెన్సీస్, 1-నార్త్ బోగ్ రోడ్, టి. నగర్, మద్రాసు-17.

జన సేవ

నల్లని వానను తియ్యని సుధగా మలచుకుని
ఎర్రని ఎండను పండు వెన్నెలగా మార్చుకుని
కటికి గుండెవంటి మట్టిగడ్డను వెన్నగా మార్చి
కండబలమును గుండెదిటవును ఎరువుగా చేసి
వట్టినేలను సిరులొలికే పంటకళ్ళంగా మార్చే
కష్టజీవి కర్షకుడు జనసేవకుడు కాదా?
ఆయన కష్టసుఖాలు తెలియవేమిటి?

ఆర్థికంగా సాంఘికంగా అణగి మణగి
ఆజన్మాంతం గ్రీష్మపుటెండకు ఎండుతూ
స్వేద వర్షధారలతో తడిసి ముద్దవుతూ
గుడిసెనో చెట్టునీడనో తల దాచుకుంటూ
బాటలు వేసే పేటలు కట్టే బావులు తవ్వే
శ్రమజీవి కార్మికుడు జనసేవకుడు కాదా?
ఆయన చీకు చింతలు తెలియవేమిటి?

తరతరాలవారికి తానొక నిశ్రేణియై
తాను మాత్రం ఉన్నచోటునే అంటి పెట్టుకుని
ఇంటా బయటా గోలలోనే కాలం గడుపుతూ
కడుపులోని చదువుని నలుగురికీ పంచుతూ
అల్ప సంతోషానికే కరిగిపోయే
బడిపంతులు జన సేవకుడు కాదా?
ఆయన సమస్యలను పట్టించుకోరేమిటి?

పైకి మల్లెపువ్వులా కానవచ్చినా
లోన తుమ్మముళ్ళు గుచ్చుకుంటున్నా
గొర్రెతోక జీతపురాళ్ళతో
ఫైళ్ళగుబుళ్ళ చాటున పెరుగుతూ
నలుగురికీ తలలో నాలుకలా మెలగుతూ
కాలం గడిపే గుమాస్తా జనసేవకుడు కాదా?
ఆయన సుఖదుఃఖాలు చూడరేమిటి?

చడీచప్పుడు లేకుండా
తమ వృత్తిగా తలచి
జన సేవ చేస్తున్న
ఈ అనామకుల్ని
విస్మరించకండి
ఎంతో హడావిడి చేసి
జనసేవ చేసే పెద్దలారా!

-- చల్లా రాధాకృష్ణ శర్మ

తారకంకేసి కొరకొరా చూస్తూ....

"అదేమిటి! మావాడు పెళ్ళి సంబంధాలు చూడటానికి వచ్చాడు. రేపు మళ్ళీ తిరిగి వెళ్ళిపోతాడు. నిక్షేపంలాంటి వాడిక మానేస్తావా? ప్రస్తుతం ఆ రెండుగిన్నెలు తోమిపెట్టి రేప్పొద్దున్నైనా పిల్లదాన్ని పంపించు!" అన్నది తల్లి.

అంత దాకా మాట్లాడని తారకం అకస్మాత్తుగా కలగజేసుకుని. "మనది మంచి వాడిక అని వాళ్ళు అనుకోవాలి. మనమే చాటించుకోరాదు. మనది మంచివాడికకాదు! మనకన్నా తమకు చాలాఎక్కువనీతిఉన్నదని చెప్పుకునేటందుకు అవకాశం దొరికింది. దానికోసం మన ఇల్లు వదులుకొని. ఇంకో ఇల్లు దొరికినదాకా పస్తులైనా ఉంటుంది. నలభై రోజులు మంచాన బడిఉంటే ఎవరు ఉద్ధరించారు? అట్లాగే ఇంకోపది రోజులు డొక్కలో కాళ్ళు పెట్టుకుంటే ఇటువంటి ఇల్లేమరొకటి దొరక్కపోదు. నాన్న చెప్పినట్టు. పని మానుకునే స్వేచ్ఛ వాళ్ళకున్నది. మానుకోవద్దని నువ్వుబతిమాలావంటే, పని మాన్పించే స్వేచ్ఛ మనకు లేదన్నమాట!" అన్నాడు

తారకం ఏమంటున్నాడో, ఎందుకంటున్నాడో ఎవరికీ అంతు చిక్కలేదు. ఎవరూ పట్టించుకోనూ లేదు. కాని. అందరికన్నా అజ్ఞానం మనిషి రాజమ్మ ఉద్రేకమంతా ఎందుకో చల్లారింది. తారకం గొంతులో తప్పుచేసి దొరికిపోయి సిగ్గుతో చచ్చిపోతున్నవాడి లక్షణాలు లేవు. రాజమ్మ కోరిన సంతృప్తి వస్తున్నట్టే కనిపించి చప్పున అదృశ్యమయింది. ఆమె కొంగు బొడ్లో దోపుకుంటూ అంట్లగిన్నెలు తోమడానికి సిద్ధమయింది,

కాముడు విరగబడి నవ్వి, "దొరక్క దొరక్క నీకు అచ్చు ఎక్కడ దొరికిందిరా! నువ్వు దానికి డబ్బిచ్చింది చేసిన పనికా, చెయ్యబోయే పనికా?" అని తన జోక్‌కు మళ్ళీ నవ్వాడు. అతడు తాను వెయ్యబోయే జోకుకు ముందు తాను నవ్వి అందరితో కలసి నవ్వుతున్నాననుకొని తరవాత ఇంకోసారి నవ్వుతాడు,

తల్లి, "హవ్వ! హవ్వ!" అనుకుంటూ మళ్ళా రంగంలోకి వచ్చి, "ఏం పనిరా ఇదీ? నీకు పిల్లనిస్తామని ఎంతోమంది సిద్ధంగా వున్నారు. ఈ సంగతి తెలిస్తే ఇంకేమైనా వుందా?" అన్నది.

తారకం తండ్రి మండిపడి, "నువ్వెళ్ళి మా వాడు పనిదాన్ని ఉంచుకున్నాడని అందరితోటీ చెప్పిరా!" అన్నాడు.

"నె చెప్పకపోతే ఆగుతుందా ఏం?" అన్నది తల్లి.

"ఎందు కాగుతుంది? సంబంధాల వాళ్ళ

పనివాళ్ళు

ఇద్దరు వ్యాపారస్థుల సంభాషణ:
"మీ ఆఫీసులో పని చేసే వాళ్ళెంతమంది?"
"సగానికి కొంచెం ఎక్కువ మంది."

—జె. రాఘవేంద్రరావు, గుడివాడ

ఎగ్రడసులు రాజమ్మకియ్య!" అన్నాడు తండ్రి.

ఇద్దరూ వాగ్వాదాలు పడేటట్టు కనిపించారు. తారకం అడ్డంవచ్చి. "నేను నీతిపరుణ్ణని ఎవరెవరికి గ్యారంటీ ఇచ్చారేం? ఎవరు మానుకున్నా కట్నం ఇయ్యటానికి సిదంగా ఉన్నవాళ్ళు మానరు తాగుడుకూ, ముండలకూ తగినంత ఉంటేగాని కట్నాలు పొయ్యరు. తరువాత వాడు తాగకపోతే వాడి ఖర్మ! చూడు, నాన్నా. శ్రమ అమ్ముకునే మనిషి కన్నా ఒళ్ళు అమ్ముకునే మనిషికి ఎక్కువ ఇయ్యొచ్చనే నీ నమ్మకం కూడా. నీ నమ్మకమేమిటి. రాజమ్మ నమ్మక మేమిటి? అందరి నమ్మకము అదేగా కనిపిస్తుంది. అదిపోనీ. నేను చెప్పదలచుకున్నది నీవు చెప్పే స్వేచ్ఛ లేదని! పని మనిషికి హెచ్చు డబ్బిచ్చే స్వేచ్ఛ మనకు లేదు. తీసుకునే స్వేచ్ఛ ఆమెకీ లేదు," అన్నాడు.

"ఇది రుజువు చెయ్యటానికా దానికి డబ్బిచ్చావు?" అన్నాడు తండ్రి.

"కాదు. న్యాయంగా మనం ఆమెకి బాకీ ఉన్నామనుకునే ఇచ్చాను. నేను నీ నమ్మకాలు మార్చుతానా? ఎవరి నమ్మకాలువారే మార్చుకోవాలి నిజం తెలుసుకుంటూపోతే మనం చాలాదూరం పోతాం. అశాంతి, తిరుగుబాటు, విప్లవాలు ప్రత్యక్షమవుతాయి, అందుచేత శాంతంగా ఉండదలచిన వాళ్ళు కొన్ని అబద్ధాలను నమ్మి. లోకంలో సాగే అన్యాయంలో భాగం పంచుకోవటం మంచిది," అన్నాడు తారకం.

తారకం తండ్రి క్షణంపాటు ఆలోచించేవాడి మొహం పెట్టి, మరుక్షణం ఆలోచనను దులిపేసుకున్నాడు.

తారకం మర్నాడే రైలెక్కాడు. వెళ్ళే ముందు అతను తన పెళ్ళి అదివరకే నిశ్చయమయిందని తల్లికీ, తండ్రికీ చెప్పి, తనకోసం సంబంధాలు చూడవద్దన్నాడు.

"నీతో సమంగా పరిగెత్తుతుందా?" అని తండ్రి అడిగాడు.

"చూడాలి! నేను తనతో సమంగా పరిగెత్తగలనా అన్న అనుమానం లేకపోలేదు." అన్నాడు తారకం.

"ఏడవకపోయావు!" అనుకున్నాడు తండ్రి.